

DEĞERLER EĞİTİMİ UYGULAMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE GELİŞTİRİLMESİNE İLİŞKİN OKUL ÇALIŞMA EKİBİNİN GÖRÜŞLERİ

Yusuf CİCE (*)
Habib ÖZGAN (**)

Öz

Değerlerin öğrenciye kazandırılması konusunda okullara büyük görevler düşmektedir. Bu nedenle araştırma, ortaöğretim kurumlarında uygulanan değerler eğitimi uygulamalarının değerlendirilmesi ve okul çalışma ekibinin görüşleri doğrultusunda geliştirilmesi amacıyla yapılmıştır. Nitel bir araştırma olan bu çalışma, “durum çalışması” deseni kapsamında yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubunu, 2015-2016 eğitim öğretim yılında Gaziantep ilindeki bir ortaöğretim kurumunda değerler eğitimi okul çalışma ekibi üyesi olan 9 kişi oluşturmuştur. Araştırmanın, çalışma grubunu belirlemek için ise ölçüt örneklem yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada nitel veri toplama tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde içerik analizine başvurulmuştur. Değerler eğitiminin işlevlerini öğrencilere, öğretmenlere, okul yönetimine, velilere; kısacası toplumun tüm kesimlerine göstermesi bakımından önemlidir. Araştırma sonucunda ulaşılan bulgulara göre değerler eğitimi kapsamında okullarda farklı türde hazırlanan etkinliklerin ortak bir program çerçevesinde verilmesinin gerekli olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu okulda yapılan uygulamaları yetersiz bulduğunu dile getirmiştir. Değerler eğitimi çalışmalarının verimli yürütülmesi ni engelleyen faktörlerin başında ailenin ilgisizliği, müfredatın yoğun olması, medya ve teknolojik gelişmeler gibi etmelerin olduğu görülmüştür. Değerlerin etkin ve verimli bir şekilde kazandırılmasını sağlayan faktörlerin başında ise gezi düzenleme, rehberlik-yönlendirme, TV-tiyatro-sinema vb. etkinlikler ile aile eğitimi-veli ziyaretleri gibi etmenlerin olduğu görülmüştür. Ayrıca değerlerin içselleştirilmesi konusunda katılımcıların farklı yöntem ve tekniklerin etkili olabileceği görüşünü dile getirdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Değerler Eğitimi, Değerler Eğitimi Uygulamaları, Okullarda Değerler Eğitimi, Olumlu ve Olumsuz Etmenler, Yöntem ve Teknikler.

*) Gaziantep Üniversitesi Eğitim Yönetimi Teftiş Planlaması ve Ekonomisi Ana Bilim Dalı (e-posta: yusufcice@gmail.com)

**) Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Fak., Eğitim Yönetimi Teftiş Planlaması ve Ekonomisi Ana Bilim Dalı (e-posta: ozgan@gantep.edu.tr)

Opinions of School Working Team on Evaluation and Improvements of Values Education Practises

Abstract

Schools have significant responsibilities for students to gain values education. Therefore, this research was done for evaluating the values education in secondary schools and improving the values education by the comments of the school study team. It is a qualitative research and a case study. The participants of this research are 9 secondary school teachers who are members of values education team in 2015-2016 education year. Criterion sampling method was used to identify the study group. In this research, semi-structured interview technique was used which is one of the qualitative research methods. Content analysis was used for data analysis. This research is very important because it reflects the processes of education values to all the society members, such as; students, teachers, school administrators and student's parents. According to the research it is found out that, the different activities prepared for values education should be applied in a common program. Most of the participants stated that the values education activities in schools are inadequate. It is also found that the main reasons which affect the values education negatively are; unrelated families, intensive curriculum at schools, media and technological improvements. It is attained by this research that the main reasons which affect the values education positively are field trips, good guidance, TV-theatre-cinema activities, family education and parents visits. It is concluded that the participants think that different methods and techniques can be effective for internalization of values education.

Keywords: *Values Education, Values Education Practises, Values Education at Schools, Positive and Negative Factors, Methods and Techniques.*

1. GİRİŞ

Değer, Türk Dil Kurumu Sözlüğünde “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet. Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, paha. Yüksek ve yararlı nitelik. Üstün, yararlı nitelikleri olan kimse.” olarak tanımlanmaktadır (Türkçe Sözlük, 1998).

Değerler, toplumca en iyi, en doğru, en faydalı ve en yararlı olduğu kabul edilen şeylerdir. Bunlar, insanların kişisel istekleri ya da beğenileri olmayıp grupların ya da toplumların kabul ettiği, herkes için iyi, herkes için arzulanır olma özelliğine sahip ve toplumlararası da geçerliliği olan özelliklerdir (Silah, 2005). Kullanım alanı oldukça geniş olan değer olgusu, bir bakıma hayatımızın gayesidir. Hatta sadece kendimizin değil, başkalarının hayatı için de gaye olmasını istediğimiz şeylerdir (Güngör, 1993). Yaşamın amacını ve anlamını ifade eden değerler, hiç şüphesiz hayatın da olmazsa olmaz kaidelerini içerir.

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere maddi ve manevi tüm kültür öğelerini bir arada bulunduran değerler, yerel unsurlar taşımanın yanında evrensel nitelikleri de bünyesinde barındıran soyut kavramlardır. İnsanların tutum ve davranışlarını etkileyen değerlerin önemli işlevleri bulunduğu görülmektedir. Bu açılardan bakıldığında insanlık için sorgulayan, çözüm üreten bireyler yetiştirmek değer kavramı ile doğrudan ilintilidir.

Günümüz dünyasında yaşanan felaketselere bakıldığında insanlığın etkin bir değerler eğitimi sistemine ne kadar ihtiyacı olduğunu görmekteyiz. Her gün biraz daha artan şiddet, terör ve çeşitli sorunlardan geleceğimizin teminatı olan çocuklar da ciddi bir şekilde etkilenmektedir. Değerlerin doğru ve etkili bir metotla verilmesi yaşanan şiddet ve adaletsizlikleri de en aza indirecektir.

John Dewey; eğitimin gayesini, “kişilik kazandırmak” olarak ifade eder. Ünlü düşünür Rousseau ise, “Çocuk ne hekim, ne asker, ne de papaz olmalıdır. O her şeyden önce insan olmalıdır” der (Akt. Öcal, 1990). Bir insan yetiştirme modeli olarak karşımıza çıkan değerler eğitiminin önemi de bu açıdan yadsınamaz bir gerçektir.

Çocukta doğru düşünceler kişilik oluşumunu müspet manada etkileyeceği için değerleri öğretmek, değerler eğitiminin temelini oluşturur. Değerler eğitiminin amacı çocukta var olan iyi tarafları ortaya çıkarmak, karakterinin tüm yönleriyle gelişmesini sağlamak ve bunun sürekliliğini sağlamaktır. Bu açıdan bakıldığında çocuklara ahlaki ve ahlaki olmayan durumlarla ilgili doğru bir eğitim verilmelidir. Bu yönüyle değerler eğitimi akla, gönle ve iradeye seslenmeli; amacı iyiliği sevdirmek, tanıtmak ve talep ettirmek olmalıdır (Aydın, 2003).

Eğitim; bilişsel, duyuşsal, davranışsal olmak üzere üç boyuta sahip olan insanın farkına varmalı ve boyutları geliştirecek bir yapıda olmalıdır. İnsanın duyuşsal boyutunun bir parçası olması dolayısıyla değerler eğitimi kişiliği gelişmiş, davranışları olgunlaşmış bireyler yetiştirme amacı taşır. Değerler eğitiminin okullarda sistematik bir biçimde yapılması gerektiğinin yanında hayatın tümüne yayılarak sürdürülmesi kalıcılığını da artıracaktır. Değerlerin ailede ve okulda öğretimi eğitim öğretimin ayrılmaz parçası olmuştur (Kantar, 2014).

Çocuğun fiziki, akli ve ruhi bakımdan olgunlaşması ailede gerçekleşir. Çocuk, birçok rol ve alışkanlığı bu ortamda öğrenmesine rağmen gelişimini okul, oyun gibi çok farklı çevrelerde sürdürmek zorunda kalır. Okul, kişilik oluşumunda aile eğitiminin tamamlayıcısı konumundadır. Aileden gelen bazı hata ya da eksikleri düzeltme görevi taşıması sebebiyle okul ve öğretmen faktörü değerler öğretiminde önem arz etmektedir (Akyüz, 1991).

Öğretmenlerin, öğrencileriyle kurmuş oldukları iletişim biçimleri, sınıftaki sosyal atmosferin havasını da belirler. Bu sebeple çocukların tutum ve davranışlarının şekillenmesinde öğretmenlerin kendileri ile etkileşimleri önemli rol oynamaktadır (Saban, 2002). Bu doğrultuda eğitmeni bireylerin rol model oldukları göz önünde bulundurularak daha seçici davranılması gerçeği unutulmamalıdır.

Değer öğretimi konusuyla ilgili birçok görüş ileri atılmış ve bu eğitimi gerçekleştirmek amacıyla pek çok metot kullanılmıştır. Bu yöntemlerin bir bölümü değerlerin doğrudan öğretimine, bir bölümü de akıl yürütme, sorgulama ve yansıtıcı düşünme süreçlerine ağırlık vererek değerlerin bir düşünme ve karar verme süreci olarak kazanımına yönelik olarak kullanılmaktadır. Bu yaklaşımlardan bazıları sınıf içinde etkinlik biçiminde yer alırken, diğer bir kısmı da okulun açık ve örtük tüm programını kapsamaktadır (Doğanay, 2005).

Değerlerin öğretilmesi ve içselleştirilmesi konusunda toplumun her kesimine önemli vazifeler düşmekle beraber okullar bu görevin yürütülmesi hususunda ana kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan bakıldığında değerler eğitimi uygulamalarının okul boyutunda ele alınmasının ne kadar önemli bir mevzu olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle okullarımızda değerler eğitimi çalışmalarının işleyişi, uygulamaların yeterlilik durumu, değerler eğitimi çalışmalarını olumlu ve olumsuz etkileyen etmenler ile değerlerin içselleştirilmesi konusunda kullanılabilir yöntem ve tekniklerin bilimsel çalışmalara dayanarak hazırlanması önem arz etmektedir. Bu veriler neticesinde yapılacak değerlendirmeler doğrultusunda iyileştirmelere gidilmesinin isabetli bir yaklaşım olacağı düşünülmektedir. Çalışmanın değerlerin kazandırılmasını olumsuz etkileyen faktörler, verimliliği arttırmayı sağlayabilecek etkinlikler ve değerlerin içselleştirmesinde yararlanabilecek yöntemler hakkında önemli katkılar yapacağı düşünülmektedir. Bu çalışma, değerler eğitiminin işlevlerini öğrencilere, öğretmenlere, okul yönetimine, velilere; kısacası toplumun tüm kesimlerine göstermesi bakımından önemlidir.

Değerler eğitimi ile ilgili literatür tarandığında yapılan çalışmaların çok fazla olduğu ancak okul çalışma ekibi üyelerinin program ile ilgili görüşlerini belirlemeye yönelik araştırmaların alinyazında yapılmadığı görülmektedir. Buradan hareketle, araştırmada Gaziantep ilindeki bir ortaöğretim kurumunda değerler eğitimi okul çalışma ekibi üyelerinin konuyla ilgili görüşlerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Okullarda yapılacak çalışmalarda komisyon üyelerinin etkin olma durumları ve işin odağında bulunmaları göz önüne alındığında literatüre katkı yapacaktır. Katılımcıların değerler eğitimi ile ilgili görüşlerinin ortaya konulmasının bu alanda yapılacak projelere ve araştırmalara katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Araştırmanın temel problem cümlesini, “Değerler eğitimi uygulamalarının değerlendirilmesi ve geliştirilmesine ilişkin okul çalışma ekibinin görüşleri nelerdir?” sorusu oluşturmaktadır. Alt problemler aşağıdadır.

1. Değerler eğitimi kapsamında okullarda yapılan uygulamalar nelerdir?
2. Uygulamaların yeterli olup olmama durumu ile ilgili okul çalışma ekibinin görüşleri nelerdir?
3. Okullarda değerler eğitimi çalışmalarının verimli bir şekilde yürütülmesini engelleyen faktörler nelerdir?
4. Okullarda değerlerin daha etkin ve verimli bir biçimde kazandırılması konusunda hangi çalışmalar yapılabilir?

5. Okul çalışma ekibi üyelerinin görüşlerine göre değerlerin öğretilmesi ve içselleştirilmesi konusunda en etkili yöntem ve teknikler hangileridir?

2. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma nitel bir araştırmadır. Araştırma durum çalışması deseninde hazırlanmıştır.

2.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2015-2016 eğitim öğretim yılında Gaziantep ilindeki bir ortaöğretim kurumunda değerler eğitimi okul çalışma ekibi üyesi olan 9 kişi oluşturmuştur. Çalışma grubunu belirlemek için ise ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Örneklemin belirlenmesinde görüşülecek kişilerin bir devlet okulunda değerler eğitimi okul çalışma ekibi üyesi olması durumu göz önünde bulundurulmuştur. Böylelikle değerler eğitimi konusunda aktif katılımı olan bireylere ulaşılmaya çalışılmıştır. Tablo 1’de görüşülen kişilerin özellikleri kodlanarak verilmiştir.

Tablo 1. Okul Çalışma Ekibi Üyeleri ve Özellikleri

Kodu	Cinsiyeti	Görevi	Branşı	Yaşı	Açıklama
OÇE-1	Erkek	Okul Müdürü	Yiyecek İçecek Hizmetleri	40-50	Okul Çalışma Ekibi Başkanı
OÇE-2	Kadın	Müdür Yardımcısı	Türk Dili ve Edebiyatı	40-50	Okul Çalışma Ekibi Sorumlu Müdür Yardımcısı
OÇE-3	Kadın	Öğretmen	Rehberlik-Psikolojik Danışmanlık	20-30	Okul Çalışma Ekibi üyesi
OÇE-4	Kadın	Okul Aile Birliği Başkanı	-	30-40	Okul Çalışma Ekibi Üyesi
OÇE-5	Erkek	Öğretmen	İngilizce	30-40	Okul Çalışma Ekibi Üyesi
OÇE-6	Kadın	Öğretmen	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	30-40	Okul Çalışma Ekibi Üyesi
OÇE-7	Erkek	Öğretmen	Konaklama ve Seyahat Hizmetleri	30-40	Okul Çalışma Ekibi Üyesi
OÇE-8	Kadın	Öğretmen	Türk Dili ve Edebiyatı	20-30	Okul Çalışma Ekibi Üyesi
OÇE-9	Erkek	Öğrenci Meclis Başkanı	-	10-20	Okul Çalışma Ekibi Üyesi

2.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada veriler, görüşme tekniği türlerinden yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Araştırmacılar tarafından hazırlanan görüşme formunun geliştirilmesinde alinyazındaki çalışmalar ve alan uzmanlarının görüşlerinden yararlanılarak oluşturulmuştur. Görüşme formu geliştirilirken öncelikle ana başlıklar belirlenmiş sonra da başlıklar altında esas sorular, ekstra kontrol soruları ve muhtemel sonda soruları oluşturulmuştur. Çalışma alanımızda görev yapan bir öğretmenle pilot uygulama yapılarak görüşme formuna son şekli verilmiş ancak yarı yapılandırılmış görüşmelerin doğasına uygun olarak bazı görüşmelerde daha derinlemesine bilgi almaya yönelik sorular da sorulmuştur.

Okul çalışma ekibiyle görüşmeler Mart-Nisan 2016 tarihlerinde yapılmaya başlanmıştır. Görüşmeler, çalışma grubundaki kişilerle birlikte belirlenen uygun zaman ve yerlerde araştırmacılar tarafından yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler çoğunlukla yarım saat kadar sürmüştür, görüşme formundaki sorular eğitimcilere sırayla yöneltilmiş ve görüşmelerin tümü ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir.

Komisyon üyelerinin görüşlerini yansıtan maddelerin ve konuşmalarından doğrudan yapılan alıntılarının sonuna okul çalışma ekibi üyelerinin kodu eklenmiştir. Koddan yola çıkarak söz konusu görüşü dile getiren bireylerin frekansları (sayısı) ve özellikleri tablo 1'den görülebilir. Böylelikle araştırmadan yararlanmak isteyenlere yalnızca kaç kişinin bu görüşü dile getirdiği değil-nitel araştırmanın özüne uygun olarak- hangi özelliklere sahip bireylerin bu görüşü dile getirdiğini anlama imkânı verilmiştir.

Araştırmacılar tarafından ilgili alan yazın incelenmiş ve konuyla ilgili kavramsal bir çerçeve oluşturulmuştur. İçerik analizi sonucunda ortaya çıkan ana ve alt temaların kendi aralarındaki ilişkisi ile konu bütünlüğü sağlanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın geçerliğini artırmak için araştırma süreci ve bu süreçte yapılanlar ayrıntılı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, veri toplama süreci, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması ayrıntılı bir biçimde tanımlanmıştır. Araştırma süreci kayıt altına alınmış, kayıtların sistemli bir biçimde saklanması yolu benimsenmiştir. Verilerin tanımlanması ve yorumlanmasında nesnel davranılmaya çalışılmış ve ses kayıtlarına sadık kalınmıştır. Görüşmeye katılan okul çalışma ekibi üyelerinin belirttiği görüşlerin teyidi yapılmış ve bu yolla güvenirliliğin sağlanmasına çalışılmıştır.

Araştırmanın güvenirliliğini artırmak için bulguların tamamı, yorum yapılmadan doğrudan verilmiştir. Araştırmada güvenirlilik bağlamında araştırmacılar öncelikle araştırmada üstlendiği rolü açıklamıştır. Araştırmanın katılımcıları ve katılımcıların özellikleri araştırmacılar tarafından betimlemiştir. Güvenirlilik çalışmalarında araştırmacılar dışında iki eğitimci de analiz sürecine katılmıştır. Genel olarak bu kişiler araştırmacıların belirlediği tüm temalara katılmıştır. Görüşmede elde edilen veriler bu kişiler tarafından ayrı ayrı kodlanmış ve yapılan kodlamalar karşılaştırılmıştır. Alan uzmanlarının yaptığı eşleştirmeye araştırmacıların yaptığı eşleştirmeler karşılaştırılarak, araştırmanın güvenirliliğine yönelik Miles ve Huberman'ın (1994) uyum yüzdesi formülü kullanılmıştır. Buna göre

uyum %85 olarak hesaplanmıştır. Böylece istenilen düzeyde bir güvenilirlik sağlandığı görülmüştür.

2. BULGULAR ve YORUMLAMA

Okul çalışma ekibi üyelerinin açıklamalarına bağlı olarak değerler eğitimi uygulamalarında okul bünyesinde yapılan faaliyetler aşağıda verilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilere Değer Kazandırma Sürecinde Okulda Yapılan Uygulamalar

Ana Tema	Alt Tema	Okul Çalışma Ekibi Kodu
Okulda Yapılan Uygulamalar	Pano Hazırlama (Okul Duvar Gazetesi, Sınıf Panolar)	OÇE-1/OÇE-2/OÇE-3/OÇE-4/OÇE-5/OÇE-6/OÇE-7/OÇE-8
	Ayın Örnek Öğrencisi Seçimi	OÇE-1/OÇE-2/OÇE-3/OÇE-4/OÇE-6/OÇE-7/OÇE-8/OÇE-9
	Ayın En Temiz Sınıfı	OÇE-1/OÇE-4/OÇE-5/OÇE-7
	Gezi Düzenleme	OÇE-5/OÇE-9
	Çalışmaların Web Sayfasında Yayınlanması	OÇE-1
	Yarışmalara Katılım	OÇE-4
	Derste İşleme	OÇE-5
	Aileye Mektup Yazma	OÇE-6
	Film İzleme	OÇE-6
	Okul Çalışma Ekibi Oluşturma	OÇE-1
	Değerler Eğitimi Dosyası Oluşturma	OÇE-7
	Spor Turnuvaları Düzenleme	OÇE-9

Tablo 2’deki çalışma bulguları öğrencilere değer kazandırma sürecinde okulda yapılan uygulamaların sıklık durumlarına göre sıralanmıştır. Bu faaliyetlerin şu şekilde sıralandığı görülmüştür: Pano hazırlama, ayın örnek öğrencisi seçimi, ayın en temiz sınıfı, gezi düzenleme, çalışmaların web sayfasında yayınlanması, yarışmalara katılım, derste işleme, aileye mektup yazma, film izleme, okul çalışma ekibi oluşturma, değerler eğitimi dosyası oluşturma, spor turnuvaları düzenleme. Yapılan tüm faaliyetlere bakıldığında çalışmalar 12 alt temaya ayrılmış ve okulda farklı etkinliklerin yapıldığı görülmüştür.

Pano hazırlama-duvar gazetesi ile ilgili bir okul çalışma ekibi üyesi: “Öncelikle de-

ğerler eğitimi ile ilgili öğrencilerden alınan yazılar, resimler şiirler gibi dokümanlar okul panosunda sergileniyor. (OÇE-5)” şeklinde görüş belirtmektedir. Ayın örnek öğrencisi seçimi ile ilgili bir okul çalışma ekibi üyesi: “Değerler eğitimi kapsamında her ay ayın örnek öğrencisi seçiliyor. Bu kurulun içerisinde ben de varım. Bu çalışmayı yaparken diğer üyelerin fikirleri alınıyor. Böylece demokratik bir seçim yapılıyor. (OÇE-9)” şeklinde görüş belirtmektedir. Ayın en temiz sınıfı ile ilgili bir okul çalışma ekibi üyesi: “Temizlik teması ile ilgili olarak her ay ayın en temiz sınıfı seçiliyor (OÇE-5)” şeklinde ifade etmiştir. Gezi düzenleme ile ilgili bir okul çalışma ekibi üyesi: “Huzur evi, güçsüzler yurdu, çocuk esirgeme yurtları gibi yerlere çeşitli ziyaretler düzenleniyor. (OÇE-5)” şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Okulda gerçekleştirilen uygulamalar göz önüne alındığında çeşitli etkinliklerin gerçekleştirildiği görülmektedir. Ayrıca okul çalışma ekibi oluşturma, değerler dosyasını teslim etme gibi bazı etkinliklerin de yasal mevzuatın gereklerini yerine getirme çabasından kaynaklandığı için yapıldığı görülmektedir. Bu konu ile ilgili bir okul çalışma ekibi üyesi: “Değerler eğitimi, şube rehber öğretmenlerinin yaptıkları faaliyet dosyalarını idareye teslim etmelerinden ibarettir. (OÇE-7)” şeklindeki görüşüyle bu durumu ortaya koymaktadır.

Değerler eğitimi kapsamında okulda yapılan uygulamalar çok çeşitlilik gösteriyor gibi gözükse de bu konuda ortak bir plan ve tavır birliğinden söz etmek zor gibi görünüyor. Zira bazı etkinlikler bireysel bir çabanın ürünü olmaktan ve diğer üyelerden habersizce yapılmaktan öteye geçmiyor. Uygulamaların zenginleştirilmesi, yaygınlaştırılabilirlik etkinliklerin paylaşımı konularına ağırlık verilmesi gerekir.

Öğrencilere değer kazandırma sürecinde okulda yapılan uygulamaların yeterlilik durumu ile ilgili okul çalışma ekibi üyelerinin görüşleri tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilere Değer Kazandırma Sürecinde Okulda Yapılan Uygulamaların Yeterlilik Durumu İle İlgili Okul Çalışma Ekibi Üyelerinin Görüşleri

Ana Tema	Alt Tema	Okul Çalışma Ekibi Kodu
Yeterlilik Durumu	Çalışmaları Yetersiz Buluyorum	OÇE-1/OÇE-2/OÇE-3/OÇE-4/OÇE-5/ OÇE-6/OÇE-7/ OÇE-9
	Çalışmaları Yeterli Buluyorum	OÇE-8

Tablo 3’te görüldüğü gibi öğrencilere değer kazandırma sürecinde okulda yapılan uygulamaların yeterlilik durumu ile ilgili okul çalışma ekibi üyelerinin görüşleri incelendiğinde faaliyetlerin yeterli ve yetersiz olduğu şeklinde farklı görüşlere ulaşılmıştır. Özellikle paydaşlar etkinliklerin yetersiz olduğunu belirtmektedirler. Çalışmaya katılan

dokuz kişiden sekizi çalışmaları yetersiz bulurken, sadece biri çalışmaları yeterli bulduğunu açıklamıştır.

Çalışmaları Yetersiz Buluyorum ile ilgili sekiz okul çalışma ekibi üyesi de: “*Bunlar yeterli çalışmalar değil...(OÇE-1,2,3,4,5,6,7,9)*” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Çalışmaları Yeterli Buluyorum ile ilgili bir okul çalışma ekibi üyesi: “*Ben gerekli etkinliklerin yapıldığı kanısındayım. Yeterli olduğunu düşünüyorum. (OÇE-8)*” şeklinde görüş belirtmiştir.

Yapılan çalışmaları yetersiz bulan bir üye “*Öğretmenlerin, öğrencilerin bu işi angarya çalışmaları olarak görmelerinden dolayı sadece kâğıt üzerinde kalan uygulamalar. İşlevsel etkinlikler yok, dolayısıyla çalışmalar yüzeysel oluyor.(OÇE-7)*” şeklinde görüş belirtmiştir. İşin olumlu tarafı ise öğretmenlerin daha çok şey yapılmasını isteme ile ilgili motive olmuş olmalarıdır. Bu konuda bir okul çalışma ekibi üyesi “*...Uygulayıcılar olarak bizlerin de bu konuyu yeterli zaman ve enerjiye değer bulmadığımız sonuçlardan gözleniyor zaten. Bu çalışmalar tüm okullarda benzeri şekilde yürütülüyor. Eksik olduğunu ve daha çok şey yapılabileceği görüşündeyim. (OÇE-2)*” şeklinde görüş belirtmiştir.

Değerler eğitimi çalışmaları kapsamında uygulayıcılara denetim konusunda ciddi bir yaptırımın olmayışı ve uygulamanın sadece kâğıt üzerinde yapılıyor olması önemli bir sorun teşkil etmektedir. Yapılan çalışmaların yetersiz bulunması, öğretmenlerin ve diğer paydaşların bu konuyla alakalı farkındalık düzeylerinin de üst seviyede olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Ancak değerler eğitiminin bireylerin sadece vicdani takdirine bırakılmadan daha planlı yürütülmesi gereken kapsamlı bir program bütünlüğü olduğu unutulmamalıdır.

Değerler eğitimi çalışmalarının verimli yürütülmesini engelleyen faktörler tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Değerler Eğitimi Çalışmalarının Verimli Yürütülmesini Engelleyen Faktörler

Ana Tema	Alt Tema	Okul Çalışma Ekibi Kodu
Olumsuz Etkileyen Faktörler	Ailenin İlgisizliği	OÇE-1/ OÇE-2/ OÇE-3/ OÇE-4/ OÇE-5/ OÇE-6/ OÇE-7/ OÇE-8/ OÇE-9
	Müfredatın Yoğun Olması ve Zaman Sıkıntısı	OÇE-1/ OÇE-3/ OÇE-4/ OÇE-5/ OÇE-7/ OÇE-8
	Medya	OÇE-1/ OÇE-2/ OÇE-4/ OÇE-5/ OÇE-6/ OÇE-7/ OÇE-9
	Teknolojik Gelişmeler	OÇE-1/ OÇE-3/ OÇE-4/ OÇE-6/ OÇE-8/ OÇE-9
	Okul İdaresi	OÇE-3/ OÇE-4/ OÇE-5/ OÇE-7/ OÇE-8
	Yanlış Politikalar	OÇE-2/ OÇE-3/ OÇE-6/ OÇE-7
	Değerler Eğitimi Dersinin Olmaması	OÇE-1/ OÇE-2/ OÇE-8
	Öğretmenler	OÇE-3/ OÇE-4/ OÇE-7
	Sosyal Çevre	OÇE-2/ OÇE-4
	Beceri Eğitimi	OÇE-1/ OÇE-7
	Mevzuat Değişikliği	OÇE-1/ OÇE-9
	Okulun Bulunduğu Mevki ve Fiziki Durumu	OÇE-1/ OÇE-6
	Öğrenci Profili	OÇE-9
	Maddi Değerlerin Önemszenmesi	OÇE-7
	Kitap Okumama	OÇE-1

Tablo 4’te okul çalışma ekibi üyelerinin görüşleri doğrultusunda değerler eğitimi çalışmalarını zorlaştıran etmenlerin Ailenin ilgisizliği, müfredatın yoğun olması ve zaman sıkıntısı, medya, teknolojik gelişmeler, okul idaresi, yanlış politikalar, değerler eğitimi dersinin olmaması, öğretmenler, sosyal çevre, beceri eğitimi, mevzuat değişikliği, okulun bulunduğu mevki ve fiziki durumu, öğrenci profili, maddi değerlerin önemszenmesi, kitap okumama şeklinde sıralandığı görülmüştür. Okul çalışma ekibi üyelerinden bir kısmının görüşleri kısa alıntılar olarak aşağıda sunulmuştur.

Ailenin ilgisizliği faktörü ile ilgili bir okul çalışma ekibi üyesi “Değerler eğitimine bence çocuk küçük yaşta başlanması gerekiyor. En büyük sıkıntı, ailede bu değerlerin zamanında verilmemesi sebebiyle yaşanıyor. Aile bu konuda gerekenleri yapmadığı zaman biz okulda sıkıntı yaşıyoruz. Çocuk tertemiz bir sayfa olarak gelmiyor bize, kirlenmiş bir

şekilde geliyor. Onu temizleyip düzeltmemiz çok zor. Bu noktada aileye çok büyük görev düşüyor... (OÇE-6)” şeklinde görüş belirtmiştir. Müfredatın yoğun olması ve zaman sıkıntısı faktörü ile ilgili bir okul çalışma ekibi üyesi “Bizim okulumuzda yoğunlaştırılmış eğitim var. Biz 25 haftada derslerimizi tamamlamak, sınavlarımızı yapmak, ayrıca staj çalışmalarını planlamak zorundayız. Üzerine bu tür işlerde geldiğinde angarya olarak algılanıyor. Ders yoğunluğundan dolayı bu tür etkinliklere zaman ayıramıyoruz. (OÇE-7)” şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Medya faktörü ile ilgili bir okul çalışma ekibi üyesi “Medya en önemli faktörlerden biridir. Çoğu bilgi akışı bu aletle sağlanıyor artık. “Kirlenmek güzeldir.” diye reklâmlar yapılıyor mesela. Reklamlardaki ana karakterler hep dağınık... Çalışırken de dağınık, mutluysen de dağınık. Bu imaj çocuklarımıza da sirayet etmiş durumda. Ben kendi çocuğumda da bu sıkıntıyı yaşıyorum. Odasını toplatmakta zorlanıyorum. Çünkü gördüğüm bütün örnekler televizyonda hep dağınık, düzensiz ve düzensiz. “Aşk Yalanı Sever” diye bir dizi yayında şimdi. Ekranda bu ismi görünce şok oldum. Böyle bir başlık olabilir mi? Zaten dizinin içeriği malum ama dizinin ismi tam bir felaket. Diğer programlar da aşağı kalası değil aslında. Hep yalan dolan, hep cinsellik üzerine... (OÇE-6)” şeklinde görüş belirtmiştir. Teknolojik gelişmeler ile ilgili bir okul çalışma ekibi üyesi “Teknolojik aletler de kesinlikle ciddi bir engeldir. Çünkü tam karakterin oluşmaya başladığı dönemde bilgi kirliliğinin kol gezdiği bu araçlar çok etkili oluyor. Bizim günlerce kazandırmaya çalıştığımız bir değer bir anda yok olabiliyor. Zira olumsuzluklar daha hızla yayılıyor. Çünkü teknoloji insanların birebir iletişimini engelliyor. (OÇE-8)” şeklinde görüş belirtmiştir. Okul idaresi etmeni ile ilgili bir okul çalışma ekibi üyesi “Okul bir kurum olduğu ve doğru yönetilmesi gerektiği için müdür ve müdür yardımcılarının değerler eğitimi konusunda bilinçlendirilmesi gerekiyor. Sadece idari işlemler ve öğretim işleriyle uğraşırsak yetersiz bir çaba göstermiş oluruz bence. İşimizi yapıp çıkalım derssek bazı değerlerden de yoksun kalırız. (OÇE-3)” şeklinde görüş belirtmiştir. Yanlış politikalar ile ilgili bir okul çalışma ekibi üyesi “Kesin çizgiler olmalı, tolerans buna göre belirlenmeli... (OÇE-6)” şeklinde görüş belirtmiştir. Değerler eğitimi dersinin olmaması faktörü ile ilgili bir okul çalışma ekibi üyesi “Değerler eğitimi adı altında bir dersin olması müfredatın yoğun olmasından kaynaklanan zaman eksikliğini ortadan kaldıracaktır diye düşünüyorum... Hatta bu ders zorunlu dersler kapsamına alınmalıdır. (OÇE-1)” şeklinde görüş belirtmiştir. Öğretmenler faktörü ile ilgili bir okul çalışma ekibi üyesi “Öğretmenler arasında tavrı birliği sağlanamıyor... (OÇE-7)” şeklinde görüş belirtmiştir. Kitap okumama faktörü ile ilgili bir okul çalışma ekibi üyesi “Çocuklarımızı kitap okuma alışkanlığını kazandırma noktasında mutlaka yönlendirmeliyiz... Unutmamalıyız ki, cep telefonu ve tabletin şarjı biter ama kitabın şarjı bitmez. (OÇE-1)” şeklinde görüş belirtmiştir.

Okul çalışma ekibi üyeleri değerler eğitimi çalışmalarının verimli yürütülmesini engelleyen sebepleri çoğunlukla dış faktörlerle açıklama yoluna gitmişlerdir. Ailenin ilgisizliği, müfredatın yoğun olması ve zaman sıkıntısı, medya, teknolojik gelişmeler gibi faktörler öğretmenlerin iradeleri dışında gerçekleşen engeller olarak göze çarpmaktadır. Bu konuda atılabilecek temel adım, okul içi dinamikleri kontrol etmenin yolunun okul dışındaki çevresel faktörleri denetim altında tutmaktan geçtiği gerçeğidir.

Değerlerin etkin ve verimli şekilde kazandırılmasını sağlayan faktörler tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Değerlerin Etkin ve Verimli Şekilde Kazandırılmasını Sağlayan Faktörler

Ana Tema	Alt Tema	Okul Çalışma Ekibi Kodu
Olumlu Etkileyen Faktörler	Gezi Düzenleme	OÇE-1/ OÇE-4/ OÇE-7/ OÇE-8/OÇE-9
	Rehberlik ve Yönlendirme	OÇE-1/ OÇE-2/ OÇE-6/OÇE-7/ OÇE-8
	Televizyon-Tiyatro-Sinema vb. Faaliyetler	OÇE-2/ OÇE-4/ OÇE-6/OÇE-7/ OÇE-8
	Aile Eğitimi-Veli Ziyaretleri	OÇE-4/ OÇE-6/ OÇE-7/ OÇE-8/OÇE-9
	Kariyer Günleri-Örnek Şahsiyet Daveti	OÇE-1/ OÇE-2/ OÇE-5/ OÇE-9
	Öğrencin Aktif Katılımı	OÇE-2/ OÇE-5/ OÇE-6/ OÇE-7
	Değerler Eğitimi Dersinin Olması	OÇE-1/ OÇE-2/ OÇE-3/ OÇE-5
	Seminer-Konferans Gibi Bilgilendirme Toplantıları	OÇE-4/ OÇE-5/ OÇE-6/ OÇE-8
	İlişkili Kurumlarla İşbirliği	OÇE-1/ OÇE-4/ OÇE-7
	Yarışmalar	OÇE-2/OÇE-3/ OÇE-9
	Drama-Empati-Özdeşim Kurma Çalışmaları	OÇE-2/ OÇE-6/ OÇE-8
	Sanat-Spor-Sağlık-Kültür Etkinlikleri	OÇE-1/ OÇE-4
	Araştırma ve Proje Ödevleri	OÇE-2/ OÇE-6
	Doğru Rol Modeller ve Tavır Birliği	OÇE-5/ OÇE-7
	Sosyal Kulüplerin Etkin Hale Getirilmesi	OÇE-1
	Kitap Okuma Alışkanlığı Kazandırma	OÇE-1
	Akran Rehberliği	OÇE-3
	Pano, Afiş, Broşür vb. Görsel Materyal Kullanımı	OÇE-2
	Kermes-Yardım Organizasyonları	OÇE-2
	Mekânların Değerlere Uygun Düzenlenmesi	OÇE-6
Toplum Hizmeti Çalışmaları	OÇE-7	

Tablo 5'te görüldüğü gibi okul çalışma ekibi üyelerinin görüşleri incelendiğinde değerlerin etkin ve verimli bir şekilde kazandırılmasını sağlayan faktörlerin çok çeşitli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmalar; Gezi düzenleme, rehberlik ve yönlendirme, te-

levizyon-tiyatro-sinema vb. faaliyetler, aile eğitimi-veli ziyaretleri, kariyer günleri-örnek şahsiyet daveti, öğrencin aktif katılımı, değerler eğitimi dersinin olması, seminer-konferans gibi bilgilendirme toplantıları, ilişkili kurumlarla işbirliği, yarışmalar, drama-empati-özdeşim kurma çalışmaları, sanat-spor-sağlık-kültür etkinlikleri, araştırma ve proje ödevleri, doğru rol modeller ve tavır birliği, sosyal kulüplerin etkin hale getirilmesi, kitap okuma alışkanlığı kazandırma, akran rehberliği, pano-afiş-broşür vb. görsel materyal kullanımı, kermes-yardım organizasyonları, mekânların değerlere uygun düzenlenmesi, toplum hizmeti çalışmaları şeklinde sıralanmıştır.

Gezi düzenleme faaliyeti ile ilgili bir okul çalışma ekibi üyesi “*Biz her ne kadar çocuk yuvası ve hasta yaşlı bakım evlerini ziyaret ederek öğrencilerimizin oradaki insanları anlamalarına gayret göstersek de bu etkinlikleri daha çok yapmalıyız.(OÇE-1)*” şeklinde görüş belirtmiştir. Rehberlik ve yönlendirme etmeni ile ilgili bir okul çalışma ekibi üyesi “*Öğrenci davranışlarını takip etmemiz gerekiyor. Mesela öğrenci “şuraya gidiyorum” dediği zaman gerçekten oraya gitmiş mi gitmemiş mi diye takip edildiğinin bilincinde olması gerekiyor. (OÇE-6)*” şeklinde görüş ifade etmiştir. Televizyon-tiyatro-sinema vb. faaliyetler faktörü ile ilgili bir okul çalışma ekibi üyesi “*Kitle iletişim araçlarından yararlanılabilir. Mesela bu konuda televizyondan faydalanılabilir. Kamu spotları ile aileler bilgilendirilebilir. Kısa filmlerle insanlarda farkındalık duygusu oluşturulabilir. (OÇE-8)*” şeklinde görüş ifade etmiştir. Aile eğitimi-veli ziyaretleri etmeni ile ilgili bir okul çalışma ekibi üyesi “*Çocuğun ailesiyle mutlaka görüşmemiz gerekiyor. Çocuğun davranışlarını kontrol altında tutmak için bu şart. Özellikle problemlı öğrencilerin- ki bu öğrenciler değerler açısından da eksik. Velisi ile sık sık görüşmeler yapmalı. Bizim okulumuzda parçalanmış aile çok fazla olduğu için bunun üzerinde özellikle durulması gerekiyor Aile danışmanlığı seminerleri var. Ücretli de olsa bu eğitimin mutlaka herkes tarafından alınması gerekiyor. (OÇE-6)*” şeklinde görüş ifade etmiştir. Kariyer günleri-örnek şahsiyet daveti faktörü ile ilgili bir okul çalışma ekibi üyesi “*Kariyer günleriyle ilgili çalışmalar yapmalıyız. Topluma mal olmuş, örnek teşkil eden kişileri öğrencilerimizle daha çok buluşturmalıyız. Özellikle okulumuzdan mezun olmuş ve toplumda şu anda iyi bir yerde bulunan bireyleri öğrencilerle daha çok buluşturmalıyız. (OÇE-1)*” şeklinde görüş belirtmiştir.

Değerlerin etkin ve verimli bir şekilde kazandırılmasını sağlayan faktörlerin çok çeşitli olması okulların işini kolaylaştırması bakımından önemlidir. Gerek aileler gerekse öğretmenler kaynaklara ulaşma açısından son derece zengin bir yelpaze ile karşı karşıyadır. Farklı kaynaklardan beslenen çocukların ahlaki olgunlaşmaları da hızlanmış olacaktır.

Değerlerin öğretilmesi ve içselleştirilmesi için kullanılacak yöntem-teknikler tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Değerlerin Öğretilmesi ve İçselleştirilmesi İçin Kullanılacak Yöntem-
Teknikler

Ana Tema	Alt Tema	Okul Çalışma Ekibi Kodu
Yöntem ve Teknikler	Okul Aile İşbirliği	OÇE-1/ OÇE-2/ OÇE-4/ OÇE-5/ OÇE-6/ OÇE-7/ OÇE-8/ OÇE-9
	Rol Model	OÇE-1/OÇE-2/ OÇE-4/ OÇE-5/ OÇE-6/ OÇE-8
	Gezi Gözlem Yöntemi	OÇE-1/ OÇE-4/ OÇE-7/ OÇE-8/ OÇE-9
	Yaparak Yaşayarak Öğrenme	OÇE-1/ OÇE-2/ OÇE-7/ OÇE-8
	Konferans/Seminer	OÇE-2/ OÇE-3/ OÇE-4/ OÇE-5/ OÇE-6/ OÇE7
	Empati Etkinlikleri Yöntemi	OÇE-2/ OÇE-4/ OÇE-6/ OÇE-7/ OÇE-8
	Drama Yöntemi	OÇE-2/ OÇE-3/ OÇE-6/ OÇE-7/ OÇE-8
	Ortak Tavır Birliği	OÇE-1/ OÇE-6/ OÇE-7
	Yarışma	OÇE-2/ OÇE-3/ OÇE-9
	Kontrol ve Denetim Yöntemi	OÇE-1/ OÇE-4/ OÇE-9
	Birebir Tekniği	OÇE-3/ OÇE-6
	Akran Rehberliği	OÇE-3/ OÇE-8
	Araştırma ve Proje	OÇE-2/ OÇE-6
	Film/Video/Slayt Gösterimi	OÇE-2/ OÇE-8
	Sorumluluk Verme	OÇE-4/ OÇE-7
	Anlatım ve Nasihat Yöntemi	OÇE-1
	İletişimde Ben Dili Yöntemi	OÇE-6

Tablo 6’da görüldüğü gibi değerlerin öğretilmesi ve içselleştirilmesi konusunda okul çalışma ekibi üyeleri değerler eğitiminde farklı yaklaşım, yöntem ve tekniklerin etkili olabileceğini savunmaktadırlar. Okul çalışma ekibinin görüşleri incelendiğinde yöntem ve tekniklerin şu şekilde sıralandığı görülmüştür: Okul aile işbirliği, rol model, gezi gözlem yöntemi, yaparak yaşayarak öğrenme, konferans/seminer, empati etkinlikleri yöntemi, drama yöntemi, ortak tavır birliği, yarışma, kontrol ve denetim yöntemi, birebir tekniği, akran rehberliği, araştırma ve proje, film/video/slayt gösterimi, sorumluluk

verme, anlatım ve nasihat yöntemi, iletişimde ben dili yöntemi. Okul çalışma ekibi üyelerinin bu konudaki görüşlerinden bazıları aşağıda kodu ile birlikte sunulmuştur.

Okul aile işbirliği yöntemi ile ilgili olarak bir okul çalışma ekibi üyesi “Eğitim üç sacyağından oluşan bir süreçtir. Bunlar; aile, okul ve öğrencidir. Veli ayağından başlarsak, eğitim ailede başladığına göre önce bizim aile eğitimlerine önem vermemiz gerekiyor. Bu faktörün süreklilik arz etmesi çok önemlidir. Çocuğı okula teslim ettikten sonra ailenin “Benim işim bitti.” noktasında olmaması gerekiyor. Ailenin de okul içerisindeki eğitimlere katılması gerektiğini düşünüyoruz. Yılda iki defa yapılan veli toplantılarıyla değerleri kalıcı olarak vermeyiz mümkün değil. (OÇE-1)” şeklinde görüş belirtmiştir. Rol model yöntemi ile ilgili olarak bir okul çalışma ekibi üyesi “Doğruluk değerini en iyi şekilde kazandırmak için önce bizim doğru söylüyor olmamız lazım. Verdiğimiz sözlerin mutlaka arkasında durmamız gerekir. Güven duygusu için bu şart. Ben çocuğı “Yalan söyleme, küfür etme!” deyip kendim kötü konuşuyorsam, onları üzüyorsam; çocuğın doğru davranışı sergilemesini bekleyemem zaten. (OÇE-6)” şeklinde görüş ifade etmiştir. Gezi gözlem yöntemi ile ilgili bir katılımcı “Geziler yapabiliriz. Mesela bir huzur evi, düşkünler yurdu, kimsesizler yurdu gezisi yapılabilir (OÇE-4)” şeklinde görüş belirtmiştir. Yapararak yaşayarak öğrenme tekniğı ile ilgili bir katılımcı “En iyi öğrenme yaşayarak öğrenmektir. Çocuğı bunları yaşatarak gösterebiliriz. Derste Çanakkale’yi anlatmak başka, öğrencileri Çanakkale’ye götürmek başka etki bırakır. (OÇE-7)” şeklinde görüş ifade etmiştir. Empati etkinlikleri yöntemi ile ilgili olarak bir okul çalışma ekibi üyesi “Sen olsan ne yapardın?” formatında öğrencilerin yapmış olduğu bir çalışmaya öncülük edilebilir. Bu uygulama ile öğrencilerin empati duyguları da gelişmiş olacaktır. Özdeşim kurma yoluyla başkalarının duygularını da öğrenme şansı yakalayacaktır. Kendilerinin fark edemediğı küçük şeylerin aslında insanları nasıl etkilediğini fark edecek ve bir farkındalık oluşturacaktır. (OÇE-2)” şeklinde görüş ifade etmiştir. Drama yöntemi ile ilgili olarak bir okul çalışma ekibi üyesi “Drama çalışmaları ile çoğı değeri kavrayabileceğimizi düşünüyorum. Aslında bizim kültürümüzde Karagöz, Meddah gibi oyunlar var ama bunlardan yeterince yararlanmıyoruz... Örneğın Hacivat Karagöz oyunu ile yanlışlıklar daha mizahi şekilde sunulabilir. Bu etkinlikleri mutlaka öğrenciye yaptırmak gerekiyor. Çünkü kişi kendi hatasına kendi varmazsa biz ne kadar uyarsak da hiçbir fayda sağlamayacak. (OÇE-6)” şeklinde görüş ifade etmiştir. İletişimde ben dili yöntemi ile ilgili olarak bir okul çalışma ekibi üyesi “Çocuğı kendini değerli hissettirmemiz lazım diye düşünüyorum. Bunu sağlamak için iletişimde ben dili kullanmanın faydalı olacağını söylemeliyim. Yaptığı olumsuz davranışlarda öğrenciyi suçlamak yerine “ben bu duruma çok üzülüyorum.” ifadesini kullanmak gerekir. (OÇE-6)” şeklinde görüş ifade etmiştir.

Kişilik gelişiminde bireysel farklılıklar göz önüne alındığında değerler eğitiminde de farklı yöntemlerin etkili olabileceğı gerçeğı kaçınılmaz bir hal alır. Çoklu zekâ kuramı bağlamında meseleye bakıldığında değerler öğretiminde de farklı yöntemlerin etkililiğı konusu önem arz etmektedir. Dolayısıyla değerler eğitiminde her yöntem, her birey kadar özeldir ve etki derecesi de farklıdır denilebilir.

4. SONUÇLAR VE TARTIŞMA

Bu çalışmada, ortaöğretim okullarında uygulanan değerler eğitimi programı kapsamında yapılan faaliyetler yarı yapılandırılmış görüşme yöntemiyle incelenmiş, okul çalışma ekibinin görüşleri ışığında nasıl ve ne kadar gerçekleştirilebileceği araştırılmıştır. Okul çalışma ekibi üyelerinin değerlerin kazandırılması ile ilgili görüşlerinin alındığı bu çalışmada, katılımcılar değerler eğitiminin çok önemli olduğunu düşünmektedirler. Akbaş (2004), Tokdemir (2007) ve Çengelci (2010) tarafından yapılan çalışmalarda da öğretmenler, değerlerin çocuklara kazandırılmasının önemli olduğunu belirtmişlerdir.

Okul çalışma ekibi üyeleri değerler eğitimi kapsamında “Panoların hazırlanması, ayın örnek öğrencisi seçimi, ayın en temiz sınıfı ve gezi düzenleme”. Paydaş görüşleri dikkate alındığında bu çalışmalar dışında “Çalışmaların Web sayfasında yayınlanması, yarışmalara katılım, derste işleme, aileye mektup yazma, film izleme, okul çalışma ekibi oluşturma, değerler eğitimi dosyası oluşturma, spor turnuvaları düzenleme” faaliyetlerin yürütüldüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Okulda gerçekleştirilen uygulamalar göz önüne alındığında rutin sayılabilecek çalışmalar olduğu görülmektedir. Okul çalışma ekibi oluşturma, değerler dosyasını teslim etme gibi bazı etkinliklerin de yasal mevzuatın gereklerini yerine getirme çabasıyla kaynaklandığı için yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Okul çalışma ekibi üyeleri öğrencilere değer kazandırma sürecinde okulda yapılan uygulamaların yeterlilik durumu ile ilgili faaliyetlerin yeterli ve yetersiz olduğu şeklinde farklı görüşlere ulaşmıştır. Özellikle paydaşlar etkinliklerin yetersiz olduğunu belirtmektedirler. Çalışmaya katılan dokuz kişiden sekizi çalışmaları yetersiz bulurken, sadece biri çalışmaları yeterli bulduğunu açıklamıştır. Yapılan çalışmaların yetersiz bulunması, öğretmenlerin ve diğer paydaşların bu konuyla alakalı farkındalık düzeylerinin de üst seviyede olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Çalışmalar konusunda ciddi bir yaptırımın olmayışı ve uygulamanın sadece kâğıt üzerinde yapıyor olması bunda en önemli etkenlerdendir. İşin olumlu tarafı ise öğretmenlerin değerler eğitimi ile ilgili daha çok şey yapılmasını isteme ile ilgili motive olmuş olmalarıdır.

Okul çalışma ekibi üyelerinin görüşleri incelendiğinde değerler eğitimi çalışmalarını zorlaştıran etmenlerin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Değerler eğitimi çalışmalarının verimli yürütülmesini engelleyen faktörlerin başında “Ailenin ilgisizliği, müfredatın yoğun olması, medya, teknolojik gelişmeler, okul idaresi ve yanlış politikalar” alt temaları paydaşlar tarafından çoğunlukla dile getirilmiştir. Ayrıca katılımcılar “Değerler eğitimi dersinin olmaması, öğretmenler, sosyal çevre, beceri eğitimi, mevzuat değişikliği, okulun bulunduğu mevki ve fiziki durumu, öğrenci profili, maddi değerlerin önemsenmesi, kitap okumama” gibi faktörlerin de bu süreci olumsuz etkilediği görüşünü belirtmişlerdir. Akbaş’ın (2004) ve Kılcan’ın (2009) yaptıkları çalışmalarda da, ulaştığımız verilerle benzer şekilde okulda verilen değerlerin ailelerce yeterince desteklenmediği ve değerler eğitimi konusunda okullarla aileler arasında yeterli işbirliği kurulmadığı yönünde sonuçlara ulaşılmıştır. Yıldırım (2009) tarafından yapılan çalışmada öğret-

menler değerler eğitiminin ailede başlaması gerektiğini ifade etmişlerdir. Baydar'ın (2009) araştırmasında eğitimciler, değerler eğitiminde yaşadıkları problemleri çevrenin olumsuz etkisi, programın yetersizliği, medya ve internet, sınıfların kalabalık olması gibi birçok faktörle dile getirmişlerdir. Yine Yazar (2012) tarafından yapılan araştırmada öğretmen adayları, kitle iletişim araçlarının değerler üzerinde olumsuz etki ettiğini ifade etmişlerdir.

Okul çalışma ekibi üyeleri eğitim sistemimizde müfredatın yoğun olmasından dolayı değerler eğitimine yeterince yer veremediklerini, bu sebeple programı yetiştirme kaygısı taşıdıklarını ifade etmişlerdir. Araştırma sonucunda ulaştığımız bu bulgunun, Witherspoon (2007) ve Yalar'ın (2010) araştırma sonuçları ile paralellik gösterdiği söylenebilir. Witherspoon (2007) tarafından yapılan çalışmada öğretmenler, zaman sınırsızının kişilik eğitimini olumsuz yönde etkilediğini ifade etmişlerdir. Yalar (2010) tarafından yapılan çalışmada ise öğretmenler, müfredat yoğunluğu sebebiyle değerler eğitimine yeterince zaman ayıramadıklarını dile getirmişlerdir.

Okullarda idari iş yükünün değerler eğitimi çalışmalarını olumsuz etkilediği katılımcı görüşlerinden anlaşılmaktadır. Ayrıca okulların mevkii ve fiziki donanımlarının da bu çalışmaları olumsuz etkilediği görülmektedir. Katılımcılar öğrencilerin içinde buldukları sosyal çevreden büyük oranda etkilendiklerini gözlemlediklerini belirtmişlerdir.

Okul çalışma ekibi üyelerinin görüşleri incelendiğinde değerlerin etkin ve verimli bir şekilde kazandırılmasını sağlayan faktörlerin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Değerler eğitimi çalışmalarının verimli yürütülmesini sağlayan faktörlerin başında “Gezi düzenleme, rehberlik ve yönlendirme, TV-tiyatro-sinema vb. faaliyetler, öğrencinin aktif kullanımı, değerler eğitimi dersinin olması” gibi alt temalar paydaşlar tarafından çoğunlukla dile getirilmiştir. Ayrıca “Değerler eğitimi dersinin olması, seminer-konferans gibi bilgilendirme toplantıları, ilişkili kurumlarla işbirliği, yarışmalar, drama-empati-özdeşim kurma çalışmaları, sanat-spor-sağlık-kültür etkinlikleri, araştırma ve proje ödevleri, doğru rol modeller ve tavır birliği, sosyal kulüplerin etkin hale getirilmesi, kitap okuma alışkanlığı kazandırma, akran rehberliği, pano, afiş, broşür vb. görsel materyal kullanımı, kermes-yardım organizasyonları, mekânların değerlere uygun düzenlenmesi, toplum hizmeti çalışmaları” gibi etkinliklerin de olumlu etkileyebileceği katılımcı görüşlerinden anlaşılmıştır.

Elde edilen verilerden katılımcıların okullarda değerler eğitimi ile ilgili bir dersin faydalı olacağına inandıkları ve değerler eğitimi dersinin olması gerektiği görüşünde oldukları anlaşılmaktadır. Bu bulguların, Yalar (2010) tarafından yapılan araştırmada elde edilen “Değerler eğitimi dersi ve dersin işlevselliğinin önemi” görüşü ile paralellik gösterdiği söylenebilir.

Değerlerin öğretilmesi ve içselleştirilmesi konusunda okul çalışma ekibi üyeleri değerler eğitiminde farklı yaklaşım, yöntem ve tekniklerin etkili olabileceğini savunmaktadır. Ancak paydaşların görüşleri incelendiğinde değerler eğitiminde en çok kulla-

nılması gereken yaklaşımların, “Okul-aile işbirliği, rol model, gezi gözlem yöntemi, yaparak yaşayarak öğrenme, konferans/seminer, empati etkinlikleri yöntemi ve drama yöntemi” olduğu görülmektedir. Ayrıca “Ortak tavır birliği, yarışma, kontrol ve denetim yöntemi, birebir tekniği, akran rehberliği, araştırma ve proje, film/video/slayt gösterimi, sorumluluk verme, anlatım ve nasihat yöntemi, iletişimde ben dili yöntemi” gibi uygulamalar etkili olabilecek teknikler olarak katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Katılımcıların büyük bir kısmı, değerlerin öğretilmesi ve içselleştirilmesinde okul-aile işbirliğinin sağlanması gerektiği yönünde görüş belirtmiştir. Meydan ve Bahçe (2010)’nin okul aile işbirliğinin önemine vurgu yaptıkları çalışmayla, bu araştırma bulgularının örtüştüğü görülmektedir

Çalışmada değerlerin öğretiminde tek bir yöntemin yeterli olamayacağı ve bu yüzden farklı konularda değişik yaklaşım ve yöntemlerin uygulanmasının katılımcılar tarafından uygulandığı görülmüştür. Okul çalışma ekibine değerlerin öğretiminde hangi tür yöntem ve tekniklerin içselleştirme ve öğrenmede kalıcılığı sağlayacağı sorulduğunda, öğrencilerin öğretim sürecine etkin ve aktif katılımlarının sağlandığı öğretim yöntem teknikleri ya da uygulamalar kullanılarak değer eğitimi gerçekleştirilmesi yönünde ortak fikir belirttikleri sonucuna varılmıştır. Araştırma verileri incelendiğinde okul çalışma ekibi üyeleri, öğrencilerin değerleri içselleştirme sürecinde, aktif şekilde yaşam deneyimi edinecekleri okul aile işbirliği, rol model, gezi gözlem yöntemi, yaparak yaşayarak öğrenme, konferans/seminer, empati etkinlikleri yöntemi ve drama yöntemi gibi öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılması gerektiğini vurguladıklarını göstermektedir. Yapararak yaşayarak tekniğinin önemi katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Sözer ve Deveci (2007) tarafından yapılan çalışmayla, araştırma bulguları örtüşmektedir. Yapılan çalışmada katılımcılar “Araştırma ve proje, film/video/slayt gösterimi, sorumluluk verme, anlatım ve nasihat yöntemi, iletişimde ben dili yöntemi”nin önemi ile ilgili açıklamalarda bulunmuşlardır.

Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda geliştirilen öneriler şöyle sıralanabilir:

- Öğretmenlere değer öğretimi yaklaşımları ve bunları derslerinde nasıl kullanacaklarına ilişkin yöntemler, hizmet içi eğitim kursları ile verilebilir.
- Başta kendisine karşı olmak üzere, ailesine, çevresine ve devletine karşı sorumluluklarını bilen bireyler yetiştirebilmek için okullarımızda değer öğretimine özel bir önem verilebilir, ders müfredatları yeniden gözden geçirilebilir, eğitim programları ve ders kitapları değerler eğitime dönük çalışmalarla zenginleştirilebilir ve bu amaçla müfredata bir değerler eğitimi dersi konulabilir.
- Değerler eğitimi konusunda ailelere bilgilendirici eğitim ve seminerler verilebilir, okul-aile işbirliğini geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Müfredatın yoğunluğu azaltılarak öğretmen ve öğrencilere evrensel değerleri yaşama ve yaşatma konusunda olanaklar yaratılabilir.

Kaynakça

- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekteşme derecesinin değerdendirilmesi*. Doktora tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretimi Bilim Dalı.
- Akyüz, H. (1991), *Eğitim Sosyolojisinin temel kavram ve alanları üzerine bir araştırma*. Ankara: MEB Yayınları.
- Aydın, M. Z. (2003). *Ahlak öğretiminde örnek olay incelemesi yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Baydar, P.(2009). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler programında belirlenen değerdelerin kazanım düzeyleri ve bu süreçte yaşanan soruların değerdendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Doğınay, A. (2005). *Öğretimde kavram ve genellemelerin geliştirdilmesi*. (Ed. Cemil Öztürk ve Dursun Dilek), Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi İçinde (s.265- 296). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Çengelci, T.(2010). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değerdeler eğitiminin gerçekteşirilmesine ilişkin bir durum çalışması*. Yayınlanmamış doktora tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Güngör, E. (1993). *Değerdeler psikolojisi*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliğı Yayınları.
- Kantar, Ş. (2014). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde 100 temel eser yoluyla değerdeler eğitimi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı
- Kılcan, B. (2009). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerdeler öğretimine ilişkin öğretmen görüşleri (Kırşehir ili örneğı)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Meydan, A. ve Bahçe, A. (2010). Hayat bilgisi öğretiminde değerdelerin kazandırılma düzeylerinin öğretmen görüşlerine göre değerdendirilmesi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 20-37.
- Miles, M. B., ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded source book*. ThousandOaks: Sage Publications.
- Öcal, M. (1990). *Din eğitimi ve öğretiminde metotlar*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Saban, A. (2002). *Öğrenme ve öğretme süreci yeni teori ve yaklaşımlar* (2. Baskı).Ankara: Nobel Yayınları.
- Silah, M. (2005). *Sosyal psikoloji (Davranış bilimi)*. Ankara: Seçkin Yayınları.

- Sözer, E. ve Deveci, H. (2007). Sosyal bilgiler dersinde aile katılımı. *VI. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 185-190.
- Tokdemir, M. A. (2007). *Tarih öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi hakkındaki görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türk Dil Kurumu. (1998). *Türkçe sözlük* (9. Baskı). Ankara: TDK.
- Yalar, T. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler programında değerler eğitiminin mevcut durumunun belirlenmesi ve öğretmenlere yönelik bir program modülü geliştirme*. Yayınlanmamış doktora tezi, Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yazar, T. (2012). Öğretmen adaylarının değerler hakkındaki görüşleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*. Cilt: 2, Sayı: 1.
- Yıldırım, K.(2009). Values education experiences of Turkish class teachers: a phenomenological approach. *Eğitim Araştırmaları-Eurasian Journal of Educational Research*, 35, 165-184.
- Witherspoon, W. A. (2007). *Character education: Determining barriers to implementation*. Newberg: George Fox Üniversitesi. Unpublished PhD thesis. ET: 10. 01 2013, ProQuest Dissertation & Theses veritabanı.